

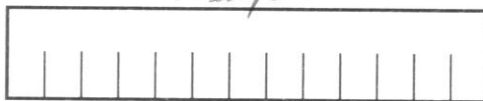
Csúttó: LIDA'K TÚNDÉ
Csúttó's IDETE: 2009.

TART:

A MARGALY VÁROSI HELYTÖRTÉNELMI MÚZEUM
NÉPRAJZI CSÚTTÓ'S IDETE

6 lap

LOGIC

FÖLDRAJZI MUTATÓ: MARGALY

SEK MUTATÓ:

XXIX |

XXXIII | 14

A Marcali Városi Helytörténeti Múzeum néprajzi gyűjteménye
Készítette: Vidák Tünde néprajzkutató, 2009. április 15.

iv

A Marcali Városi Helytörténeti Múzeum gyűjtőterülete a *Marcali Kistérségre* – körülbelül az egykori Marcali Járás területére – terjed ki, összesen harmincnolc települést foglal magába.

A néprajzi szakfeladat ellátása

2000 őszén kezdtem meg múzeumi munkámat, 2004 őszéig folyamatosan dolgoztam az intézményben. (2005 és 2007 tavasza között szülési szabadságon és GYED-en voltam.) Az intézményben egy gyűjteménykezelő és egy múzeumi kisegítő dolgozik, ők mindketten segítségemre vannak a néprajzi szakfeladatok ellátásában. Továbbá a restaurátorra is számíthatok, bármilyen jellegű feladat esetén.

A gyűjtemény kialakulása

A marcali múzeum néprajzi gyűjteményének kialakulása a helyi gimnázium diákjainak gyűjtőtevékenységéhez köthető: az 1960-as években intenzív tárgygyűjtés zajlott a honismereti szakkör keretei között. Az összegyűlt történeti-néprajzi anyagból iskolamúzeumot hoztak létre, majd ennek kereteit kinőve, 1972-re, a nagyközségnek „valódi” múzeuma lett.

Jelenleg ún. „gimnáziumi gyűjtemény” néven tartjuk számon ezeket a tárgyakat, amelyek körülbelül a teljes néprajzi anyag 8%-át teszik ki. Ennek a gyűjteményi egységnek az a fő problematikája, hogy nem tudni pontosan, a környék mely településéről gyűjtötték be őket a diákok, s a tárgyak életéről sem jegyeztek fel adatokat. Csak néhány kiemelkedő darabról sikerült utólagosan információkat beszerezni.

A gyűjtemény gyarapodásának formái

A néprajzi gyűjtemény gyarapodásának legintenzívebb időszaka az 1972 és 1983 közötti tizenegy év volt. Ekkor került a múzeumba a tárgyállomány 70%-a. Jelentős mennyiségű anyag érkezett a környékbeli települések honismereti mozgalmainak ajándékeként. A gyűjteménygyarapodás további jellemző formája volt, hogy magánszemélyek ajánlották fel a múzeumnak megvásárlásra – feleslegessé vált – használati tárgyaikat vagy elhalt hozzátartozóik hagyatékát, illetve ajándékként adták át a tárgyakat a múzeumnak.

Tematikus gyűjtés eredményének azok a tárgyegyüttesek minősíthetők, amelyek egy-egy kismesterség lehetőleg teljes eszközkészletét ölelik fel. A múzeumban három kovácsműhely, kettő cipész-, egy olajütő- és egy kötélgyártó műhely teljes berendezése található meg.

Gyűjteménygyarapításra a mindenkori éves költségvetés függvényében kerül elkülönítésre keretösszeg, melynek mértéke néhány tízezer és akár több százézes nagyságrend között is mozoghat.

Gyűjteményfejlesztési koncepcióm kidolgozását erőteljesen befolyásolta és behatárolta a nagyon szűkös raktározási lehetőség. Helyigényes tárgyak, tárgyegyüttesek befogadására képtelenek vagyunk. Ezért egyrészt textilgyűjteményünk fejlesztésére van lehetőség, ami

folyamatosan gyarapszik is; másrésről pedig a hagyományos és a modern ünnepek, ünnepi alkalmak tárgyi világának megörökítése szerepel a terveim között.

A gyűjtemény jellege

A marcali múzeum néprajzi gyűjteményének körülbelül egyharmad része származik Marcaliból, a többi tárgy a környékbeli településekről, jellemzően a múzeum gyűjtőterületéről került az intézménybe. Legnagyobb arányban a paraszti háztartás mindennapi használati tárgyai, valamint berendezési tárgyak, textiliák és viseletdarabok vannak jelen. Szintén jelentős részarányt képvisel a hét teljes műhely szerszámkészletét felölelő mesterséggyűjtemény. Kisebb részben képviseltetik magukat a gazdálkodási eszközök, valamint az ünnepek és a szakrális élet tárgyai.

A gyűjtemény korösszetételéről elmondható, hogy a XIX. század első fele és az 1960-70-es évek között készültek a tárgyak, zömében a XIX. század végén és a XX. század első felében. Datált tárgyaink száma meglehetősen kevés, nagyságrendileg száz alatti.

A marcali múzeum jelenleg 4205 darabot számláló néprajzi gyűjteménnyel rendelkezik. Az adattári gyűjtemény 2735 dokumentációs egységet, a fotógyűjtemény 2515 leltározott fényképfelvételt tartalmaz.

A gyűjtemény nyilvántartása

Múzeumi munkám kezdetén a marcali múzeum néprajzi gyűjteménye szakleltárkönyvi nyilvántartással rendelkezett, részben utalókartonozott volt, és mindössze két naptári év gyűjteményéről készült leíró karton. A gyűjteményben való célirányos keresésre nem volt lehetőség, csak a teljes leltárkönyv átvizsgálásával. Ennek a helyzetnek a feloldására a teljes gyűjteményi anyagról tematikus és földrajzi mutatókat készítettem, melynek eredményeként ma már nincs akadálya a gyors és eredményes keresésnek.

A számítógépes nyilvántartás megvalósítását, megbízható nyilvántartóprogram birtokában tervezzük megvalósítani, ennek hiányában várakozó álláspontot képviselünk, és hagyományos leltárkönyvet vezetünk.

A gyűjtemény revízióját 2007-ben kezdtük meg, és folyamatosan végezzük egyéb feladataink függvényében, illetve hogy a hőmérsékleti viszonyok lehetővé teszik-e a raktárban való tartózkodást. Mivel a raktárban nincs fűtés, csak behatárolt időszakban lehet ott munkát végezni. Selejtezésre ez idáig nem került sor, a jövőben, szükség esetén, szakszerű módon fogjuk ezt megtenni.

Letétben lévő gyűjteményi állományunk nincs.

Állományvédelem

A gyűjtemény tárgyállományának kétharmad része állagmegóvó kezelésben részesült. A kezeletlen tárgyak átmeneti raktárban vannak elhelyezve. A tárgyak tisztító, konzerváló munkálatait négy órás státuszú restaurátor végzi, 2003 óta, saját forrásból. A munkálatok nagyobb léptékben haladhatnának, ha főállású restaurátora lenne az intézménynek.

Muzeológusi munkám kezdete óta, a legnagyobb problémát, a nagyon szűkös raktározási lehetőségek jelentik. Az intézmény területén mindössze 42 m²-nyi kezelt raktár, és 32 m²-es kezeletlen raktár van. A 2008-as évben a marcali önkormányzat biztosított egy külső raktárt, ahol a történeti gyűjtemény bútorai kaptak elhelyezést.

A gyűjteménygyarapítás elengedhetetlen feltétele, hogy a raktározási feltételek javuljanak. Szükség lenne klimatizált, korszerű riasztórendszerrel felszerelt raktárra. A 2008-as évben, a Nemzeti Kulturális Alap Múzeumi Kollégiumához nyújtottunk be pályázatot, hogy ütemezve, három szakaszban, javítsunk a raktározási feltételeken. Azonban nem az állományvédelmi, hanem a kiállítási terveinket támogatták.

A város önkormányzata a 2009-es évben épületrekonstrukciót és átépítést tervez. Ennek kapcsán nagyon fontos lenne meggyőzni a döntéshozókat arról, hogy a raktáraink határoló-falaihoz kapcsolódóan, egy L-alakú beépítés megvalósulhasson, mert ekkor megduplázódhatna a raktártér.

Tudományos tevékenységem

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Interdiszciplináris Doktori Iskolájában folytattam PhD tanulmányokat, ahol tanulmányi kötelezettségeimnek eleget téve, 2007-ben kiállították számomra az abszolutóriumot. A doktori szigorlatot és a védést az elkövetkező három év folyamán szeretném teljesíteni.

Publikációk

Könyv:

- *Öt évtized parazsa. A marcali hivatásos tűzoltóság krónikája 1953-2003.* Marcali, 2003. 146. p.

Szerkesztés:

- Vadál Dóra: *Kisvárosi építőmesterek. A marcali Sztelek-Csomós család története és tevékenysége.* Marcali, 2004. 133. p.

Tanulmányok:

- Hosszú Csaba - **Vidák Tünde**: *A Balaton-melléki horvátság betelepülése.* In: Somogyi Honismeret 1999/1: 26-38.
- Csaba Hosszú - **Tünde Vidák**: *Doselidbe Hrvata o okolicu Blatnog jezera.* In: Hrvatski znanstveni zbornik (A Horvát Tudományos Kutatók Egyesületének időszaki lapja). 1999/II: 62-74.
- *A születés.* In: Pócs Éva (szerk.): *Két csíki falu néphite a századvégen.* Budapest, 2001: 81-136.
- *A Marcali Városi Helytörténeti Múzeum néprajzi gyűjteménye.* In: Múzeumi Tájékoztató. Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága. 2002/3: 41-50.
- *“Olyan, mint az oxigén...” (Dr. Gál József történész életútja.)* In: G. Jäger Márta (szerk.): *Honismeret az ezredfordulón. Somogyi arcok, vallomások.* Kaposvár, 2002: 12-16.
- *Bábtáncoltató betlehemezés Vörsön napjainkban.* In: Gál Attila (szerk.): *A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve XXV.* Szekszárd, 2003: 153-168.
- *“A vörsei csoda”: a betlehem közösségformáló szerepe.* In: Pócs Éva (szerk.): *Rítus és ünnep az ezredfordulón.* Studia Ethnologica Hungarica VI., L'Harmattan-Marcali Városi Helytörténeti Múzeum. Budapest, 2004: 389-402.
- Mészáros Ádám - **Vidák Tünde**: *Egy kiállítás margójára: vázlat a beás cigányok történetéről.* In: Karancz Gábor (szerk.): *Marcali Múzeum. A Marcali Városi Helytörténeti Múzeum Évkönyve.* 2007. III./1: 75-86.
- *Egy marcali környéki beás nő jövőképe.* In: Karancz Gábor (szerk.): *Marcali Múzeum. A Marcali Városi Helytörténeti Múzeum Évkönyve.* 2007. III./1: 87-92.

2008 „Nem kell se tejetek, se álmotok ..” A születés hiedelmei két csíki faluban
Előadás a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban, 2008. május 9-én.

Terepmunkák, kutatási projektek

- 2002-től: Terepmunka a Somogy megyei Vörs községben, a népszokások (betlehemezés) jelenkori szerepének és a hagyományozódás, hagyományalkotás formáinak vizsgálatára
- 2003 Kutató- és terepmunka a marcali hivatásos tűzoltóság krónikájának megírásához
- 2003 Terepmunka a Somogy megyei Mesztegnyő, Nagyszakácsi községekben az új típusú ünnepek vizsgálatára
- 2004 Terepmunka Balatonberényben, Marcaliban az asszonyfarsang jelenkori vizsgálatára
- 2007 Terepmunka marcali környéki beás közösségben
- 2008 Terepmunka Marcali-Balatonkeresztúr-Balatonmáriafürdő-Balatonberény községekben, az ún. „Aranyhíd” Kulturális Szövetség vizsgálata céljából

Tudományos programok

A Veszprémi Akadémia Bizottság által koordinált, Gráfik Imre témavezetésével és Schleicher Vera irányításával zajló, *Jankó János nyomában – Balaton az ezredfordulón* c. OTKA kutatási program kutatójaként a balatoni települések közösségi ünnepeit, fesztiváljait vizsgálom. A kutatási projekt 2005-2008 között zajlott, melynek eredményeként a jelenkor balatoni kultúráját dokumentáló adatbázis jött létre. A kutatás folytatódik. A marcali múzeum támogatja a programban való részvételmet, kutatónapokat biztosít számomra.

Szakmai kapcsolatok

A somogyi múzeumok közül a barcsi, a kaposvári, a nagyatádi múzeummal van szakmai kapcsolat; a Dunántúl vonatkozásában a keszthelyi, a veszprémi, a pápai, a dombóvári múzeumokkal, a pécsi néprajzi és történeti osztállyal, országos intézmények közül a Néprajzi Múzeummal, a szentendrei Skanzennel, a Néprajzi Kutatóintézettel, a pécsi és a szegedi néprajz-kulturális antropológia tanszékekkel van szakmai kapcsolat. A Magyar Néprajzi Társaság tagja vagyok.

Megkeresést kaptam a freiburgi egyetemen működő folklóre-europaea multimediális adatbanktól, hogy az általam gyűjtött ünnepi szokásokról dokumentációt helyezzek el adatbázisukban. Ennek a kérésnek szeretnék eleget tenni a jövőben.

Közművelődési tevékenység

A múzeumban rendszeresen kell tárlatvezetéseket tartanom, iskolai csoportok részére vállaljuk rendhagyó múzeumi órák megtartását. Ezt mind általános, mind pedig középiskolások igénybe veszik. 2007-től egy újabb korosztály, az óvodások célpontjává vált az intézmény: eddig három alkalommal készült a város és a kistérség óvodáival együttműködésben olyan kiállítás, melynek anyagát az óvodákban készítették a gyerekek és a pedagógusok (termésbáb, kézbáb, gyermekrajz). Az adventben Mesevarázs héttel vártuk ezt a korosztályt, amikor is az állandó kiállítás képfestő műhelye mesekuckóvá alakult át, s minden óvodáscsoport két-két mesét, mesejátékot hallgathatott, nézhetett meg. A Mesterek és műhelyek állandó kiállításon végig vezetve őket – észrevétlenül – még egy szókincsfejlesztő

Ismertetések:

- Berta Gyula: Somogyország pandúrjainak története 1766-1884. Marcali, 2000. Könyvismertető In: Múzeumi Hírlevél XXI/9: 338.
- "A Marcali-régió néprajzi értékei". Időszaki kiállítás a Marcali Városi Helytörténeti Múzeumban 2001. május 30. – 2002. szeptember 30. Kiállítás-ismertető In: Múzeumi Hírlevél XXII/12: 373-374.
- "Rítus és ünnep az ezredfordulón". Tudományos konferencia a Marcali Városi Helytörténeti Múzeumban 2002. május 13-15. Konferencia beszámoló In: Múzeumi Hírlevél XXIII/9: 264.

Forgatókönyvek, kiállítások:

2001	"A Marcali-régió néprajzi értékei." Időszaki kiállítás a Marcali Városi Helytörténeti Múzeumban. (2001. május 30. – 2002. szeptember 30.)
2002	"Az én iskolám egykor és ma". Iskolatörténeti állandó kiállítás a marcali Berzsényi Dániel Gimnáziumban. (2002. szeptember 18-tól.)
2004	"Historia Ecclesiae Marcaliensis. A marcali templom és plébánia egyháztörténeti emlékei." Egyháztörténeti állandó kiállítás a marcali plébániatemplomban. (2004. november 17-től.)
2007	Fateknő, fakanál, fatányér. Beás cigányok a Dél-Dunántúlon. A barcsi Dráva Múzeum és a Marcali Városi Helytörténeti Múzeum közös kiállítása. Rendezte: Mészáros Ádám – Vidák Tünde. Marcali, 2007. november 14. – 2008. Keszthelyen, a Balatoni Múzeumban, 2008. április 16. – június 01. között.
2008	Balaton-Mária-Fürdő. Anno 1896-1945. Helytörténeti állandó kiállítás forgatókönyve. Huszár Mihállyal közösen.

Tudományos és ismeretterjesztő előadások

1997	Fiatal Néprajzkutatók V. Országos Konferenciája. Előadás: "A születés és kiskorukkor hiedelmei Csíkbán"
1998	Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Tudományos Diákköri Konferencia: "A születés körüli átmeneti rítusok" c. dolgozat (2. helyezés)
2000	Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Tudományos Diákköri Konferencia: "A születés hiedelmei és rítusai két csíki faluban" c. dolgozat (3. helyezés)
2001	"A múzeum mint médium." Előadás a "Mi leszünk a jövő kultúrakutatói?" c. konferencián. (Domaszék, 2001.)
2002	"Rítus és ünnep az ezredfordulón". Tudományos konferencia. Marcali, 2002. május 13-15. Konferencia-szervezés és előadás: "A vörsi csoda": a betlehem közösségformáló szerepe.
2002	"A vörsi bábtáncoltató betlehemes napjainkban". Előadás a Wosinsky Mór Megyei Múzeumban, Szekszárd, 2002. december 19.
2003	"Öt évtized parazsa. A marcali hivatásos tűzoltóság krónikája 1953-2003" c. könyv bemutató előadása Marcaliban.
2005	A magyar néphit boszorkánya. Előadás a Marcali Helytörténeti Akadémián, 2005. február 17-én.
2007	A téli ünnepkör népszokásai a Marcali Kistérségben. Előadás a marcali Berzsényi Dániel Városi Könyvtárban, 2007. november 30-án.
2008	Tavaszi népszokások. Előadás Balatonmáriafürdön, 2008. március 24-én.

tréningben is részesültek, s mindezek eredményeként nagyon pozitív élményeket társítanak a múzeum fogalmához.

Az intézmény közművelődési tevékenységének fejlesztése érdekében szükségünk volna egy múzeumpedagógusra és egy foglalkoztató helyiségre.

Marcali, 2009. április 16.

Vidák Tünde